

- ۱۵- جواد علی، ۱۴۱۳ق: ص ۷/۲۹۰.
- ۱۶- واقدی، ۱۴۰۹ق: ص ۱/۲۷.
- ۱۷- جابه جاکردن ماه‌های حرام.
- ۱۸- قرآن کریم، سوره توبه، آیه ۳۷.
- ۱۹- قاسملو، فرید. «تقویم»، دانشنامه جهان اسلام، ۱۳۹۱ش، ج ۷، «ذیل تقویم» را ببینید.
- ۲۰- جواد علی، ۱۴۱۳ق: ص ۷/۲۹۴.
- ۲۱- ابن هشام، عبدالملک. السیرة النبویة، به کوشش ابراهیم ابیاری، مصطفی سقا و عبدالحفیظ شلیبی، بیروت: دارالعرفه، بی تا، ص ۱/۶۰۶.
- ۲۲- ابن سید الناس، محمد بن محمد. عیون الأثر، به کوشش ابراهیم محمد رمضان، بیروت: دارالقلم، چاپ اول، ۱۴۱۴ق، ص ۱/۲۸۱.
- ۲۳- ابن هشام، بی تا، ص ۲/۵۰.
- ۲۴- خنفر، ۱۴۰۱: ص ۲۴۷.
- ۲۵- زرگری نژاد، غلامحسین. تاریخ صدر اسلام (عصر نبوت)، تهران: سمت، چاپ پنجم، ۱۳۸۷ش، ص ۳۶۸.
- ۲۶- ابن هشام، بی تا، ص ۱/۱۸۷-۱۸۴.
- ۲۷- ابن سعد، محمد. الطبقات الکبری، به کوشش محمد عبدالقادر عطا، بیروت: دارالکتب العلمیة، چاپ دوم، ۱۴۱۸ق، ص ۱/۱۰۳-۱۰۱.
- ۲۸- مولی بک، محمد احمد عباد و علی محمد بجاوی و محمد ابوالفضل ابراهیم. ایام العرب فی الجاهلیة، بیروت: المكتبة العصریة، بی تا، ص ۱۰۷-۱۰۸.
- ۲۹- همان، ص ۲-۵.
- ۳۰- پاکروان، مهدیه. پنهان در تاریخ: اعزام‌های دیپلماتیک پیامبر (ص) پیش از بدر، تهران: پناه، چاپ اول، ۱۳۹۸ش.
- ۳۱- پاکروان، مهدیه و زهراسا لاریان. «نقد و واکاوی حمله مسلمانان به کاروان‌های تجاری قریش در ماه‌های آغازین هجرت برای کسب درآمد از دیدگاه مستشرقین»، مطالعات تاریخ اسلام، ش ۳۹، ص ۱۳۹۷-۲۵۰۷.
- ۳۲- پاکروان، مهدیه و غلامحسین زرگری نژاد. «تحلیل انتقادی حمله به کاروان‌های تجاری قریش در سرابا و غزوات آغازین بعد از هجرت براساس دو مؤلفه «مسئله انتقام‌ورزی» و «بافت و سنن جامعه عرب»»، فصلنامه تاریخ، ش ۵۳، دوره ۱۴، ۱۳۹۸ش، ص ۵۸-۸۲.
- ۳۳- خنفر، ۱۴۰۱: ص ۲۵۲-۲۵۵.
- ۳۴- واقدی، ۱۴۰۹ق: ص ۱۷-۱/۱۳.
- ۳۵- ابن هشام، بی تا، ص ۱/۶۰۶-۱/۶۰۴.
- ۳۶- همان: ص ۱/۶۰۳-۱/۶۰۴.
- ۳۷- سیواسی، احمد بن محمود. عیون التفسیر، به کوشش بهاء‌الدین دارتما، ج ۱، بیروت: دار صادر، چاپ اول، ۱۴۲۷ق، ص ۱۰۶-۱۰۷.
- ۳۸- پاکروان، ۱۳۹۸: ص ۱۸۷-۱۸۷.

خنفر بدان توجهی نکرده است. گفتنی است مورخان متفق‌اند که پیامبر این گروه اعزامی را برای رصد قریش روانه کرده بود و حمله به کاروان تجاری در مأموریت نبوده است.^{۳۴-۳۵} در تقسیم‌نهایی غنایم نیز اختلافاتی وجود دارد. برخی گفته‌اند غنایم تقسیم شد و برخی گفته‌اند غنیمت و اسیر را به قریش برگرداندند^{۳۶-۳۷} که خنفر به قول دوم توجهی نکرده است. این سریه نیز جوانبی دارد که نیازمند تحلیل دقیق و کامل است.^{۳۸}

پی‌نوشت

- ۱- خنفر، وضاح. نخستین بهار، خوانش راهبردی-سیاسی سیره نبوی، ترجمه محمد رضا مروارید، تهران: هرمس، ۱۴۰۱ش، ص ۲۴۵-۲۴۲.
- ۲- همان، ص ۲۱۱-۲۴۴.
- ۳- بیهقی، احمد بن حسین. دلائل النبوة و معرفة احوال صاحب الشریعة، به کوشش عبدالمعطی امین قلجی، بیروت: دارالکتب العلمیة، چاپ اول، ۱۴۰۵ق، ص ۱۰-۳/۸.
- ۴- پاکروان، مهدیه. پنهان در تاریخ: اعزام‌های دیپلماتیک پیامبر (ص) پیش از بدر، تهران: پناه، چاپ اول، ۱۳۹۸ش، ص ۲۸۲-۲۸۹.
- ۵- خنفر، ۱۴۰۱: ص ۲۴۸-۲۴۹.
- ۶- خلیفه بن خیاط. تاریخ، به کوشش نجیب فواز، بیروت: دارالکتب العلمیة، چاپ اول، ۱۴۱۵ق، ص ۲۴.
- ۷- واقدی، محمد بن عمر. المغازی، به کوشش مازند جونز، بیروت: علمی، چاپ سوم، ۱۴۰۹ق، ص ۱۰-۱/۹.
- ۸- خنفر، ۱۴۰۱: ص ۲۴۸-۲۴۹.
- ۹- سالم، عبدالعزیز. تاریخ عرب قبل از اسلام، ترجمه باقر صدری نیا، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ چهارم، ۱۳۹۱ش، ص ۲۴۵.
- ۱۰- جواد علی. المفضل فی تاریخ العرب قبل الاسلام، بغداد: جامعة بغداد، چاپ دوم، ۱۴۱۳ق، ص ۷/۲۸۸-۲۸۷.
- ۱۱- جعفریان، رسول. سیره رسول خدا (ص) (تاریخ سیاسی اسلام، ج ۱)، قم: دلیل ما، چاپ هشتم، ۱۳۸۹ش، ص ۱۷۵.
- ۱۲- خنفر، ۱۴۰۱: ص ۲۴۹.
- 13- Philips, J. Rodney. *The Muslim Empire and the Land of Gold*, Strategic Book Publishing, 2009, p 154.
- ۱۴- ابوشهبه، محمد بن محمد. السیرة النبویة علی ضوء القرآن والسنة، دمشق: دارالقلم، چاپ هشتم، ۱۴۲۷ق، ص ۲/۶۸.

چهارم^{۳۶}، یوم السِّلان^{۳۸} و یوم الصَّفقه^{۳۹} را، که بر سر حمله به کاروان‌ها برپا شده بود، فراموش نکرده بود و نمی‌خواست دوباره این شعله‌ها برافروخته شود.

حمله به کاروان‌های تجاری در ۷ سربیه آغازین که نقل واقدی است و خنفر نیز بدان استناد کرده است با نقدها و چالش‌های دیگری بر اساس تحلیل و نقد محتوای گزارش‌ها و نیز سلسله اسناد این اخبار و همچنین مواردی چون تحلیل بر اساس بافت و سنن جامعه عرب جاهلی، مسئله انتقام‌جویی، وضعیت اقتصادی مدینه و... مواجه است. تحلیل تاریخی این اقدامات نشان می‌دهد که پیامبر از این اعزام‌ها اهداف دیگری چون رصد تحرکات و اعلان حضور برای دفاع از مدینه، تعامل و هم‌پیمانی با قبایل اطراف مدینه و دعوت دینی را در نظر داشته که کمتر مورد توجه محققان قرار گرفته است.^{۳۰-۳۳}

خنفر در بیان هشتمین سریه، یعنی سربیه نخله، به بیان گزارش ابن هشام و واقدی پرداخته است.^{۳۳} اهمیت این سریه رخ‌دادن آن در یکی از ماه‌های حرام است و نیز آیه‌ای که شأن نزولش به این حادثه مرتبط است. بنابراین، بررسی دقیق آیه و نیز آرای مفسران گامی ضروری در تحلیل این سریه است که

**تحلیل تاریخی
حمله به کاروان‌های
قریش نشان می‌دهد
که پیامبر از این
اعزام‌ها اهداف
دیگری چون رصد
تحرکات و اعلان
حضور برای دفاع
از مدینه، تعامل و
هم‌پیمانی با قبایل
اطراف مدینه و
دعوت دینی را در
نظر داشته که کمتر
مورد توجه محققان
قرار گرفته است.**